

Beata Łukarska

"Dziecko II", Ewa Lewik-Tsirigotis,
Grażyna Pietruszewska-Kobiela,
Zdzisław Włodarczyk (red.), Wieluń
2012, ss. 496

Rocznik Wieluński 12, 189-198

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Beata Łukarska

DZIECKO II, POD RED. EWY LEWIK-TSIRIGOTIS, GRAŻYNY
PIETRUSZEWSKIEJ-KOBIELI, ZDZISŁAWA WŁODARCZYKA,
WIELUŃ 2012, SS. 496

DZIECKO II

Kolegium Nauczycielskie w Wieluniu

Rzecz dotyczy najnowszej publikacji – *Dziecko II* – powstałej pod kierunkiem zespołu redakcyjnego, w skład którego weszli: Ewa Lewik-Tsirigotis, Grażyna Pietruszewska-Kobiela oraz Zdzisław Włodarczyk. Wydawcą instytucjonalnym jest Kolegium Nauczycielskie w Wieluniu; placówka o znaczącej tradycji, niezwykle zasłużona w wymiarze kształtowania oblicza współczesnego szkolnictwa wyższego w stopniu zawodowym.

Monografia jest owocem interdyscyplinarnego projektu badawczego z 2012 roku, będącego kontynuacją prac naukowych zapoczątkowanych dwa lata wcześniej (*Dziecko I*, 2010 r.). Bezpośrednie nawiązania do poprzedniej edycji są zresztą czytelne w wielu aspektach omawianej pracy. Najważniejszym z nich jest zapewne jedność tematyczno-problemowa. Bowiem, jak czytamy w słowie wstępnym, autorstwa Grażyny

Pietruszewskiej-Kobieli, książka ta zawiera: *refleksje na dzieckiem i dzieciństwie (...) w kontekstach kulturowych, historycznych, pedagogiczno-psychologicznych, literaturoznawczych, językoznawczych, itd.*

Drugim elementem wspólnym jest to, że tak jak poprzednio mamy do czynienia z zespołem kilkudziesięciu (dokładnie dwudziestu dziewięciu) artykułów wybitnych autorów, specjalistów z różnych dziedzin współczesnej refleksji naukowej. Każda z wypowiedzi stanowi niezwykle wartościowy i ważki przyczynek do całościowego opracowania zaproponowanej problematyki. Dla czytelnika, oczywiście oprócz zasadniczej zawartości tomu, wartościowe jest także utrzymanie wysokiego poziomu edytorskiego i jednolitości szaty graficznej, niezwykle wyważonej, wysmakowanej, z pięknym odniesieniem do znanego przedstawienia z dziedziny historii malarstwa.

Całość tomu utrzymana jest w rygorze sześciu oddzielnych części, noszących kolejno następujące tytuły:

1. – Strategie dzieciństwa – od antyku do ponowoczesności;
2. – Czas zabaw, zabawek i bliskości matki;
3. – W kręgu książek, czasopism i reklam;
4. – Koncepcje nauczania, szkoły, opieki i wychowania;
5. – Sztuka komunikacji;
6. – Cień historii.

Potwierdzając oczywiście bezsporną słuszność wyżej wspomnianego podziału, omówienie kolejnych tekstów przedstawimy w nieco innym porządku. Ów porządek wynikać będzie z prawideł refleksji czytelniczej, która nieco swobodniej łączy zasadnicze motywy przeczytanych treści, komponując z nich samodzielny obraz przemyśleń i autorefleksji.

Zacząć zatem wypada od wypowiedzi wpisujących się w paradygmat historii literatury. Tę część otwiera opracowanie Katarzyny Chmielewskiej, o tytule: *Dzieckiem w kolebce kto leb urwał Hydrze... Motyw heroicznego dzieciństwa w mitologii starożytnych Greków i Rzymian*. Autorka podejmuje w nim trud szczegółowego i wielostronnego omówienia bardzo ważnego i charakterystycznego motywu tradycji antycznej, mianowicie niezwykłości narodzin i dzieciństwa bohaterów mitycznych przekazów. Jedną z przywołanych w tym kontekście postaci jest Herakles (Herkules) – stały punkt odwołań piśmiennictwa polskiego różnych epok, z cytowaną zresztą na wstępie autorskich analiz – romantyczną *Odą do młodości* – Adama Mickiewicza. Tekst Chmielewskiej jest cenny z trzech powodów. Po pierwsze daje wiedzę o treściach bohaterskich podań; treściach niegdyś kanonicznych humanistycznego wykształcenia a dziś nieco zapomnianych. Po drugie odnawia i porządkuje źródła kulturowej symboliki (np.: przysłowiowy róg obfitości). Po trzecie udowadnia, że wzorce osobowe z odległej przeszłości mogą i dziś być wychowawczo aktualne.

Kolejny tekst – Barbary Kowalskiej – przedmiotem naukowej refleksji czyni świat średniowiecznego piśmiennictwa. Pod tradycyjnie wyważonym tytułem: *Dzieci nieznanne – na podstawie wybranych średniowiecznych przekazów* kryją się całkiem szerokie odniesienia do spuścizny literackiej wieków średnich. Autorka przywołuje bowiem najważniejsze pomniki słowa pisanego, zarówno z dziedziny historiografii jak i hagiografii średniowiecznej. W kontekście interpretacyjnych uwag pojawia się również liczna

grupa wartościowych opracowań przedmiotu, autorów rodzimych i obcych. Artykuł, jak sama autorka na to wskazuje, wprowadza nas w przestrzeń historii społecznej i historii mentalności. Można powiedzieć, że czyni nawet coś więcej, bo oto przypomina, za pośrednictwem przekazów średniowiecznej literatury, niezmiernie ważne (niekiedy bolesne i trudne) wydarzenia składające się na obraz powstawania państwa polskiego. W kontekście tych właśnie wydarzeń (z zapewne właściwą samej autorce wrażliwością) buduje refleksję nad losami dzieci wprzęgniętych, często nieświadomie i tylko za przyczyną decyzji dorosłych, w wir tragicznych wydarzeń wojennych. Sytuuje czytelnika w przestrzeni dawnych tradycji prawnych, obyczajów religijnych, ukazując przy tej okazji zawikłane, niekiedy bolesne karty relacji międzywyznaniowych.

Za przyczyną kolejnego opracowania postępujemy w czasie, poznając wybitnego twórcę łacińskiej i polskiej literatury renesansowej – Marcina Kromera. Twórca szkicu – Robert Krzysztof Zawadzki – omawia utwór, będący ciekawym a nawet wybitnym przykładem dawnej literatury funeralnej. Cenny przekład mało znanego łacińskiego zabytku (brak współczesnych wydań) wraz z doskonałą analizą formalno-literacką z pewnością mogą przekonać współczesnego odbiorcę do słuszności puentującej uwagi badacza: *W utworze tym do głosu dochodzą bardzo ludzkie uczucia, które zyskują przewagę nad ściśle retorycznymi formami wyrazu. Z pewnością mamy tu do czynienia z najlepszym epitafium Kromera.*

Pierwszą część czytelnicznej retrospekcji dopełni słowo na temat wypowiedzi Anny Odrzywolskiej-Kidawy: *Dziadki jako rozkosz – dzieci i dzieciństwo „człowieka poczciwego” w ujęciu Mikołaja Reja*. Autorka w sposób wręcz drobiazgowy (uwagę zwraca liczba cytowań z Rejowych tekstów) komponuje historyczno-literacki obraz motywu dziecka i dzieciństwa w pisarstwie jednego z najważniejszych autorów polskiego renesansu. Podejmuje zatem temat rzadko poruszany w refleksji nad dorobkiem twórcy z Nagłowic. Inną wartością artykułu jest wprowadzenie omawianego aspektu w szerszą refleksję o charakterze antropologicznym i porównawczym.

Głosem, stanowiącym swoisty pomost pomiędzy wcześniej wspomnianymi a tymi, które podejmują tematykę współczesną jest: Katarzyny Grzyb: *Ze świata dorosłego człowieka do dziecięcego pokoju czy z dziecięcego pokoju do świata dorosłego człowieka? O statusie lalki w literaturze drugiej połowy XIX i początku XX wieku*. Opracowanie odnosi się zarówno do historii literatury jak i do historii kultury. W wymiarze literaturoznawczym badaczka odwołuje się do przekazów z dziewiętnastego i początku dwudziestego wieku; tj. od romantyzmu do Młodej Polski. Podstawowym obiektem kulturowych i literaturoznawczych wynurzeń jest przedmiot tak powszechny w życiu większości z nas – jakim jest lalka. Za pośrednictwem materii naukowej, atrakcyjnie zresztą i przystępnie podanej, mamy okazję zapoznać się z historią, jak się okazuje, szacownego już rekwizytu kulturowego. Poznajemy go w funkcjach nie do końca zresztą uświadamianych, a mianowicie jako: lalki-bibelotu, lalki-kukielki teatralnej, magicznego przedmiotu antropomorficznego i zabawki. W samej literaturze, zdaniem Katarzyny

Grzyb, lalka objawia się i jako rekwizyt, i jako bohater, a nawet podmiot mówiący. Korzystając z wyróżnionych konwencji autorka prowadzi nas poprzez analizy uprzednio wspomnianych przekazów literackich.

Wreszcie trzy artykuły przenoszące nas w przestrzenie literatury współczesnej; a w przypadku jednego z tekstów Grażyny Pietruszewskiej-Kobieli – nawet literatury najnowszej.

Zacniemy jednak od wypowiedzi Agnieszki Czajkowskiej, zawartej w intrygująco lekkim tytule: *Chłopięce zabawy w pisarstwie Czesława Miłosza*. To spójny, systemowy wykład prozatorskich tekstów polskiego Noblisty. Artykuł traktuje wspomnianą materię literacką jako odwzorowanie (co prawda ukryte w materii na poły fikcyjnej) własnej biografii pisarza oraz aktualizującą rekonstrukcję wzorców kulturowych, zwłaszcza romantycznych. Uwagi autorki artykułu przenoszą naszą wyobraźnię w klimat obyczajowy społeczności ziemiańskiej dawnych Kresów, tłumacząc przy tym rzadko akcentowane uwikłania środowiskowe biografii samego Czesława Miłosza.

Pod skomplikowanym brzmieniem tytułu: *Matki i dzieci w obszarze światłopisu i słowopisu. Medialne ślady rodzinnego kodu w poezji współczesnej (Tadeusz Różewicz i Teresa Ferenc) – wybrane zagadnienia* – Grażyny Pietruszewskiej-Kobieli – kryje się, jak sama autorka zapowiada: *kolejny wariant czytania poezji Tadeusza Różewicza i pierwsza próba czytania poetyckiego zbioru Ferenc w kontekście medialnym*. Ta na wskroś metodologicznie nowoczesna, może nawet nowatorska analiza ukazuje sposób współlistnienia dwóch wymiarów materii twórczej, mianowicie: słowa i fotografii. Autorka rejestruje zarówno technikę owego współlistnienia, jak i wynikające stąd możliwości oddania w słowie poetyckim najbardziej intymnych relacji poety ze światem. Przy czym podstawowym kontekstem owej poetyckiej opowieści stają się relacje rodzinne, widziane z perspektywy odtwarzanego dzieciństwa, jak i perspektywy minionego już czasu.

Kontekstem wzbogacającym szczegółową analizę słowa poetyckiego staje się ponadto, skrótowo, ale systematycznie wyłożona historia i technika tzw. kolażu, czyli wspomnianego już programowego mariażu słowa pisanego i fotografii.

Drugi z artykułów tej samej autorki: „*Osobność*” *solistek. Kategorie dziecięcości i rodzinności w najnowszej poezji kobiet*, wprowadza nas w materię publikacji zbiorowej, dokładnie antologii poezji kobiet, obejmującej lata 1989–2009. Pietruszewska-Kobiela zaznacza przy tym, że omawiana przez nią twórczość poetycka współcześnie tworzących pań, była dotąd najczęściej pomijana w wypowiedziach krytycznoliterackich. Zatem za przyczyną tego solidnego opracowania otwiera się przed czytelnikiem nowa sfera możliwości poznawczych, i to zarówno teoretycznoliterackich, jak i krytycznoliterackich. Kluczem interpretacyjnego czytania owej poezji badaczka czyni tzw. kategorię osobności wraz z wyłaniającym się z niej retrospektywnym spojrzeniem w znakowo odległą przeszłość, tj. czas dzieciństwa i dorastania.

Tekstem, posługującym się narzędziami komparatystyki kulturowej jest natomiast wypowiedź Adama Regiewicza. To przekaz zbudowany z szeregu ciekawych, niekiedy nawet krytycznych uwag, prowadzących czytelnika do pewnego rodzaju przewartościowań w obrębie współczesnej kultury masowej. Główna oś tematyczna publikacji zbudowana jest wokół oceny materialnych wytworów tzw. ideologii konsumpcjonistycznej, ukierunkowanej na odbiorcę w wieku dziecięcym i młodzieżowym. W przekazanych w ten sposób treściach znalazły się również spostrzeżenia obnażające mechanizmy wysoce dyskusyjnego (a nawet szkodliwego) oddziaływania mediów na świadomość i prawidłowe kształtowanie się osobowości najmłodszych uczestników świata filmu i rozrywki. Całość dopełniona porównawczym odniesieniem do realiów kultury średniowiecznej, potraktowanej w kategoriach ostatecznego wnioskowania.

Następne opracowania wyrastają z dziedziny współczesnego językoznawstwa, a w przypadku wypowiedzi Doroty Suskiej, dokładnie stylistyki współczesnego tekstu literackiego.

Autorką pierwszego jest Violetta Jaros. Tekst nosi tytuł – *Dziecko wśród współczesnych chrematonimów*. Ukazuje sposoby wzbogacania współczesnego języka polskiego w ściśle określonej kategorii nazw własnych, dokładnie (cytując w tym miejscu zapis badawczy) *logonimów, tj. nazw firm oraz pragmatonimów, tj. nazw produktów związanych z branżą dziecięcą*. Spostrzeżenia autorki przekonują co do żywotności współczesnego języka polskiego, czerpiącego inspirację zarówno ze specyficznych tendencji słowotwórczych, jak i trwałego przenikania wpływów obcych. Uwagę czytelnika zwraca bogaty zasób materiału analitycznego oraz konsekwentna, uporządkowana i precyzyjna jego wykładnia.

Problematykę odnoszącą się do formy i treści języka komunikacji interpersonalnej w nowoczesnych mediach proponuje natomiast Hanna Kaczmarek. Badaczka penetruje ten bardzo ciekawy obszar współczesnej refleksji naukowej pod kątem ekspresji wyrażonej w słowie pisanym. W tekście Hanny Kaczmarek znalazły się zatem i elementy definiujące, i charakteryzujące takie formy porozumiewania się na odległość jak: blogi, popularne komunikatory internetowe, internetowe serwisy społecznościowe. Szczegółowa analiza opracowania, wraz z licznymi przykładami samych zapisów, odnosi się do sposobu wyrażania ekspresji emocji w młodzieżowym języku sieci.

Dorota Suska w szkicu o tytule: *Współczesna proza dla dziewcząt – z zagadnień stylistycznych (na przykładzie powieści Beaty Ostrowickiej „Świat do góry nogami”)* za przedmiot swoich dociekań obiera najważniejsze aspekty stylistyczne współczesnej prozy dla dziewcząt. Tę samą prozę autorka rozpatruje również w kontekście różnorodnego sposobu medialnego funkcjonowania tekstów przeznaczonych dla młodzieży. Szczegółowe rozważania kryją się zatem w podrozdziałach, ukazujących kolejno: różnicowanie powieści młodzieżowej, język młodzieżowy, współczesną przestrzeń kulturową młodego odbiorcy, specyfikę prasy dla dziewcząt, blog młodzieżowy jako świadectwo rzeczywistości, najnowszą prozę dla dziewcząt, i wreszcie stylistykę powieści.

Przy oczywistej komplementarności wspomnianych podrozdziałów, szczególną uwagę przypisać należy precyzyjnemu opisaniu funkcji oraz wartości stosunkowo nowych zjawisk kultury popularnej, jakimi są internetowe strony pisarzy, miłośników literatury, albo konkretnej powieści.

Kolejne opracowania przywołują niezwykle ciekawe i wartościowe zagadnienia z zakresu historii szkolnictwa i historii wychowania. Mowa o: Zdzisława Włodarczyka – *Szkolnictwo elementarne na terenie parafii ewangelicko-augsburskiej w Wieluniu w latach 1823–1914*; Edyty Skoczylas-Kotli – *Miesięcznik dla dzieci „Mały Rycerzyk Niepokalanej” – język, wychowanie, edukacja*; Beaty Urbanowicz, „*O cześć wam Wrześniaki*”. *Szkolna historia dziecięcego strajku*; Edyty Sadowskiej – *Świat dziecka na łamach prasy obczyźnianej na Wschodzie (1940–1947). Zarys problematyki*; oraz Anny Pękali – *Wychowanie estetyczne dziecka w dwudziestoleciu międzywojennym*.

Pierwszy z wymienionych odkrywa mało znaną kartę z dziejów regionu wieluńskiego. Szczegółowo opisuje powstanie oraz osiągnięcia szkolnictwa innowierczego, dokładnie protestanckiego, zarówno w samym Wieluniu jak podległych tej parafii, niekiedy znacząco odległych miejscowościach. Za pośrednictwem dobrze źródłowo udokumentowanego studium historycznego poznajemy sylwetki dawnych nauczycieli i wychowanków wieluńskiego szkolnictwa wyznaniowego w stopniu elementarnym. Godnym zauważenia pozostają także opisy harmonijnego, a więc i wzorczonego współistnienia we wskazanych placówkach oświatowych przedstawicieli innych, niż ewangelicka, tradycji wyznaniowych. W dobie zaburzonych niekiedy relacji religijnych treści wyakcentowane w opracowaniu pióra Zdzisława Włodarczyka są szczególnie godne uwagi i to szerokiego kręgu odbiorców.

Opracowanie Edyty Skoczylas-Kotli zwraca uwagę na historię i treści programowe jednego z bardziej znanych katolickich periodyków dla dzieci do lat dziesięciu. Szczegółowy wykład autorki, bogato ilustrowany przykładami wybranych artykułów informuje o strukturze tematycznej i kompozycyjnej czasopisma. Autorka słusznie zauważa, że badany materiał ukazuje nie tylko sposób przekazu treści religijnych, duchowych, ale i ilustruje metodę formowania postaw głęboko humanistycznych, patriotycznych i kulturowych. Sumując zatem swoje spostrzeżenia, między innymi, pisze: *Prezentowane czasopismo można traktować jako jeden ze środków kształcenia literackiego na szczeblu edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*.

Z tradycją czasopiśmiennictwa dziecięco-młodzieżowego wiąże się także artykuł Edyty Sadowskiej, zatytułowany: *Świat dziecka na łamach prasy obczyźnianej na Wschodzie (1940–1947). Zarys problematyki*. Rzecz godna zauważenia z kilku powodów. Po pierwsze Sadowska opisuje ten czas w dziejach drugiej wojny światowej i jednocześnie wielkiego exodusu obywateli zniewolonego państwa polskiego, który mimo szeregu znaczących ustaleń historyków nadal pozostaje do ostatecznego i pełnego opisanie. Po drugie, wielką wartością tejże pracy jest jej szczególna wiarygodność ze

względem na sięgnięcie przez autorkę do bardzo cennych materiałów, jakimi są kierunkowe zbiory Centralnej Biblioteki Wojskowej.

Następny tekst, choć formalnie zamyka omawianą wielołąską publikację, ściśle łączy się zarówno z tematyką historyczną jak i dydaktyczną. W perspektywie opisu dziejów poznajemy utrwalony w świadomości kolejnych pokoleń tzw. strajk szkolny wrzesińskich dzieci i młodzieży. Poza opisem samych wydarzeń, autorka skupiła się na ocenie sposobu obecności wspomnianej problematyki w polskiej literaturze historycznej i pedagogicznej, z wyodrębnieniem szkolnych podręczników, od okresu międzywojnia do czasów najnowszych. W ocenach badawczych znajdujemy zatem bogaty materiał ilustracyjny dotyczący różnorodnego sposobu wykorzystywania treści patriotycznych i wychowawczych płynących z postaw małych bohaterów z wielkopolskiej szkoły.

I jeszcze bardzo ciekawe sumaryczne spojrzenie na kwestie wychowania estetycznego w wymiarze szkolnictwa okresu międzywojennego. W pierwszej części omówienia autorka –Pękala – przypomina o roli i funkcji, jakie w tradycyjnej i współczesnej refleksji metodologicznej przypisuje się wspomnianemu wychowaniu estetycznemu; w trzech zasadniczych wymiarach: muzyki, plastyki i literatury. Część druga wypowiedzi poświęcona została bardziej precyzyjnemu omówieniu prawidłowości, jakim podlegały wyliczone dziedziny nauczania w latach od odzyskania niepodległości do początku drugiej wojny światowej.

Dwa referaty, to jest: Marii Królicy oraz Małgorzaty Niemiec-Knaś – choć odnoszą się do różnych dziedzin nauczania, to jednak wpisują się w podobną problematykę badawczą. Jest nią: współczesna szkoła wobec zjawiska wielokulturowości. Pierwsza z wymienionych, Maria Królicca, zwraca uwagę na potrzebę równowagi między żywo obecnie dyskutowanym poczuciem narodowej tożsamości u dzieci i młodzieży a umiejętnością wykorzystania tego, co przynosi kulturowe zróżnicowanie współczesnego świata. Obszerny tekst zawiera ponadto definicję zagadnienia, które autorka określa mianem: komplementarnego wychowania patriotycznego. Zarysowuje także cele, metody i sposoby realizacji wspomnianego wymiaru kształtowania postawy społecznej ucznia zarówno w perspektywie pracy szkoły jak i pozostałych środowisk wychowawczych.

Małgorzata Niemiec-Knaś zajęła się natomiast przydatnością tekstu narracyjnego do budowania wiedzy w wymiarze interkulturowym, na lekcjach języka obcego. Już na wstępie autorka zaznacza, że: *zajęcia językowe wzbogacone o elementy kulturowe mogą zasadniczo wpłynąć na kształtowanie postaw tolerancji, na stosunek do innych obywateli i kultur*. Podaje także sposoby praktycznego wykorzystania opowieści, opowiadań i historyjek w procesie poznawania przez uczniów elementów charakterystycznych dla społeczności innych krajów. Zachęca ponadto do korzystania z tzw. europejskiego portfolio językowego, jako instrumentu badającego zarówno umiejętności językowe uczniów, jak i nabyte przez nich kompetencje kulturowe.

Z problematyką edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej łączą się teksty autorstwa: Joanny Juszczak-Rygał, Grażyny Rygał, Jakuba Jurdzińskiego oraz zespołu badawczego, w skład którego weszli: Konstantinos Tsirigotis, Ewa Lewik-Tsirigotis i Ilona Bałon.

Pierwszy z wymienionych nosi tytuł: *Dziecięce zabawy twórcze*. Zgodnie z tak zdefiniowanym zagadnieniem autorka skupia się na opisaniu, zdefiniowaniu i usystematyzowaniu najważniejszych przejawów twórczego zachowania dziecka, od pierwszych lat jego życia do momentu rozpoczęcia edukacji przedszkolnej. Część analityczną opracowania wymiennie wzbogaca materiał badawczy w formie wypowiedzi i ankiet przeprowadzonych wśród nauczycieli pracujących w wybranych placówkach przedszkolnych.

Ważnym, bo końcowym etapem kształcenia dziecka w wieku przedszkolnym, zajmuje się wcześniej wymieniona grupa badawcza. Troje autorów – Konstantinos Tsirigotis, Ewa Lewik-Tsirigotis oraz Ilona Bałon – podjęło i znakomicie opracowało zagadnienie kryteriów określających dojrzałość dziecka sześciolatniego do podjęcia edukacji na etapie wczesnoszkolnym. Tekst poparty skrupulatnymi i szczegółowymi badaniami wybranej grupy dzieci świetnie wpisuje się w aktualną dyskusję wokół obniżenia wieku obowiązku szkolnego.

Wyniki wspomnianych badań stały się zresztą podstawą ważnego stwierdzenia: *Analiza wyników badań potwierdziła założenie, że praca wychowawczo-dydaktyczna wpływa na rozwój dzieci sześciolatków. Wyniki świadczą o dobrym przygotowaniu dzieci do podjęcia obowiązków szkolnych.*

Zapisem interwencyjnym można natomiast nazwać kolejną z omawianych wypowiedzi. Grażyna Rygał, zwraca bowiem uwagę na niedostatki kształcenia dzieci na etapie klas I–III w dziedzinie matematyki. Autorka rozpatruje miejsce i sposób obecności wspomnianej dziedziny w procesie tzw. kształcenia zintegrowanego. Zdaniem Rygał prowadzone badania prowadzą do dwóch ważnych wniosków, a mianowicie: 1. Należy zwrócić uwagę na odpowiednie przygotowanie nauczycieli, bowiem, jak pisze sama autorka *Edukację w nauczaniu zintegrowanym powierza się jednemu nauczycielowi. Bardzo ważne jest, aby posiadał on właściwe kompetencje z zakresu wiedzy matematycznej.* 2. Niepokój budzą braki w zakresie wiedzy i umiejętności matematycznych u przeważającej części obecnych uczniów klas I–III.

Analogiczny temat, ale tym razem w odniesieniu do nauczania z zakresu muzyki, podejmuje ostatni z wcześniej wymienionych autorów, mianowicie: Jakub Jurdziński. Ważnym aspektem omawianego opracowania jest zderzenie tradycyjnych i nowoczesnych metod przekazywania wiedzy w uprzednio wymienionej dziedzinie. Istotą opisywanego zagadnienia jest rola, jaką prawidłowo prowadzona edukacja muzyczna może spełnić w kontekście kształtowania przeżyć estetycznych uczniów, oraz późniejszego ich zainteresowania sztuką.

Kolejne referaty odnoszą się do praktycznego nauczania języków obcych w programie współczesnej polskiej szkoły. Maciej Kuźnik w opracowaniu na temat: *W kierunku*

funkcjonalnego nauczania fonetyki w klasie języka francuskiego jako obcego (Français Langue Etrangère F.L.E.) – zwraca uwagę na konieczność dobrej realizacji fonetycznej form języka francuskiego. Uwagi teoretyczne zgromadzone w części pierwszej, dopełnione zostały przez autora zbiorem ciekawych ćwiczeń. Zagadnieniem o zbliżonym znaczeniu, choć w innym kontekście, zarówno językowym jak i problemowym, zajęła się Izabela Weber. Autorka rozważa znacznie tzw. *Hipotezy Okresu Krytycznego*, czyli momentu granicznego najlepszego przyswajania języka obcego przez dzieci. Poza uwagami na temat wykorzystania naturalnych możliwości poznawczych skojarzonych z konkretnymi etapami rozwoju u dziecka, Weber analizuje korelację między trudnościami natury logopedycznej i językowej, zwłaszcza w zakresie nauczania języków obcych.

Kontynuując problematykę trudności ogólnorozwojowych zwrócić należy uwagę na dwie wypowiedzi, to jest: Izabeli Sochackiej: *Analiza wybranych procesów poznawczych u dzieci sześciolletnich z zaburzeniami mowy* oraz Doroty E. Ortenburger i Małgorzaty K. Szerli: *Bóle głowy u dzieci i dorastającej młodzieży a trudności adaptacyjne*.

Pierwszy z wymienionych jest szczegółowym omówieniem badań wybranej grupy dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (tzw. grupa eksperymentalna) w zakresie: zaburzeń analizy i syntezy wzrokowej oraz orientacji przestrzennej. Wyniki rozpisane na kolejne fazy obserwacji pokazują zasadnicze zależności między problemami okresu rozwojowego dziecka i jego wynikami w początkowym okresie nauczania. Całość stanowi kolejny głos i jednocześnie dobrze skonstruowany przykład w sprawie możliwości terapeutycznych współczesnej logopedii.

Drugi z przywołanych tytułów to wypowiedź z zakresu psychologii i współczesnej medycyny. Ortenburger i Szerla zwracają uwagę na bardzo istotny problem – prawidłowego rozpoznania źródeł niepowodzeń uczniowskich. Opracowanie adresowane do szerszego grona osób sprawujących opiekę nad dzieckiem i młodzieżą w wieku szkolnym. Zawarty w nim przekaz powinien trafić nie tylko do psychologów, pedagogów, ale (a może przede wszystkim) do rodziców i innych odpowiedzialnych za zdrowie swoich dzieci. Bowiern, jak wynika z badań zamieszczonych w prezentowanym tekście: *Uporczywe bóle głowy i towarzyszące im dolegliwości uniemożliwiają korzystanie z wielu okazji do realizacji własnych zamierzeń* i nieco dalej: *Uczeń nie podejmuje wtedy nowych aktywności, nie realizuje własnych pomysłów oraz ma poczucie, że jest mniej zdolny i mniej potrafi*.

Na koniec dwa dokumenty życia społecznego, mianowicie: piękna karta z dziejów zasłużonej placówki szkolno-wychowawczej oraz studium relacji międzypokoleniowej. Magdalena Jurecka-Klimek przeprowadziła niezwykle ciekawe badania ankietowe na temat: *Postrzegania starości i ludzi starszych przez młodzież szkół średnich i studentów*. Wyniki ankiet stały się podstawową niezwykle ważnego opracowania. Artykuł inspirowano i miarodajnie wpisuje się kontekst zmieniających się relacji demograficznych i prowadzonych na ten temat badań. Wskazuje na istniejące stereotypy, krzywdzące

uogólnienia narosłe wokół problematyki osób w wieku starszym. Ostatecznie prowadzi do ukazania możliwości i sposobów twórczego współdziałania reprezentantów różnych generacji.

Marlena Karaś, w kontekst historii szkolnictwa dla dzieci niepełnosprawnych intelektualnie wpisuje dokonania Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Gromadzicach. Przy czym, autorka charakteryzuje nie tylko dotychczasowe dokonania opisywanej instytucji, ale i relacjonuje praktyczną stronę jej współczesnej działalności. Zatem sporo uwag w tekście dotyczy stosowanej w Gromadzicach metodologii nauczania, wychowania oraz przygotowywania podopiecznych do przyszłego, możliwie samodzielnego życia. Jako szczególnie przekonującą część autorskiej relacji przyjmując natomiast można niezwykle osobistą charakterystykę opisywanego środowiska pedagogicznego: *Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Gromadzicach, to placówka, którą darzę szczególnym sentymentem. Po raz pierwszy spotkałam tamtejszych wychowanków oraz wspomniałam kadre w roku 1988, kiedy odbywałam praktyki studenckie i zbierałam materiały do swojej pracy magisterskiej. Wówczas poznałam specyfikę tej placówki, urzekła mnie wspomniała, wręcz magiczna atmosfera tego miejsca, w którym dzieci potraktowane okrutnie przez los (...) znalazły swój drugi, może czasem lepszy dom (...).*

Tytułem podsumowania stwierdzić należy, że przedłożona publikacja zawiera bardzo istotne, często rzadko podejmowane dotąd tematy z zakresu wielu dziedzin współczesnej refleksji naukowej. Zredagowana została co prawda w języku naukowym, ale na tyle szlachetnie klasycznym i przejrzystym, że przemawiać może do szerokiego grona odbiorców. Sięgnąć po nią powinni zarówno specjaliści różnych dziedzin, jak i szukający cennych podpowiedzi nauczyciele, pedagodzy, czy też świadomi swych obowiązków rodzice. Poza tym wraz z obecnym, drugim już tomem wieluńskiej publikacji otwiera się niezwykle cenna seria wydawnicza, stojąca na wysokim poziomie autorskim i wydawniczym. Pozostaje więc tylko zachęcić do kontynuowania tej potrzebnej i wartościowej inicjatywy.